

van die oogsten geld hadden geleend. Wie noodgedwongen zo gehandeld had, moest zich en zijn gezin in leven houden met minderwaardige voedingsmiddelen die voordien als voeder voor karbouwen, eenden en paarden waren gebruikt; er deden zich zelfs gevallen voor waarbij inheemsen opzettelijk overtredingen begingen waarop gevangenisstraf stond: in de gevangenis kreeg men tenminste te eten.

In april '36 schonk de Nederlandse regering een bedrag van f 25 mln aan het Indische gouvernement met de bedoeling, het aan de verhoging van het levenspeil ten goede te laten komen (het bedrag werd in Indië zowel in Europese als in inheemse kringen te laag geacht) – belangrijker was het feit dat de internationale conjunctuur in de tweede helft van de jaren '30 verbeterde. Met dat al gold, toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, voor de laagstgeplaatsten in de Indische samenleving hetzelfde als voor de laagstgeplaatsten in de Nederlandse: zij waren de nood, die door de diepe economische crisis was ontstaan, nog niet volledig te boven gekomen.

★

Wij vermeldden dat in '29 bij de grote cultures, in de delfstofbedrijven en bij de zoutwinning ruim negenhonderdduizend inheemsen werk hadden gevonden en in '34 ruim driehonderdduizend. Hoevelen waren het in '39? Ons is geen cijfer bekend, maar wij nemen aan dat toen vele honderdduizenden die in de crisisjaren werkloos waren geraakt, weer in loondienst hadden kunnen treden. De productie van industriële grondstoffen was namelijk weer gaan stijgen en de grote cultures besloegen weer een gezamenlijk oppervlak dat even groot was als in '29. Er is geschat dat in '39 alleen al op de grote rubberplantages weer ca. driehonderdduizend inheemsen werkzaam waren, en op de oliepalplantages ca. vijftigduizend; voorts, dat het plukken van de bonen op de koffieplantages toen weer 30 miljoen dagdiensten vorderde en het plukken van de blaadjes op de theeplantages 25 miljoen. Zo kon opnieuw een niet onaanzienlijk deel van de inheemse bevolking in zijn levensonderhoud voorzien door arbeid in de grote Westerse ondernemingen. Die ondernemingen waren niet uit de inlandse samenleving ontstaan maar er aan toegevoegd. Koffie, thee, kina, rubber, oliepalmen en ook cacao en planten die vezels opleverden (bijvoorbeeld sisal) waren in de Indische